

ORTSANALYS för VEN

Ortsanalys för Ven

8 augusti 2008

Landskrona kommun, Teknik- och stadsbyggnadsförvaltningen

Ansvarig handläggare: Ninnie Hedström

Medverkande tjänstemän: Annika Cronsioe, Cecilia Bergström,
Aziza Holm, Lisa Lindekrantz, Ted Gustavsson, Tommy Lundell,
Örjan Ekström, Eva Åkesson

FÖRORD

I norra delen av Öresund ligger ön Ven. Unika naturförhållanden och en lång och rik historia har bidragit till att Ven besitter starka natur- och kulturvärden. Intresset för att bo och vistas på Ven idag är stort, vilket bland annat medfört att många människor önskar nyexploatera på ön. Samtidigt finns konflikter i sammanhanget: De natur- och kulturvärden som finns på Ven kräver en väl avvägd grad av exploatering. Denna problembild utgör grunden till föreliggande ortsanalys, vilken utarbetats under år 2007-2008 på uppdrag av Byggnadsnämnden i Landskrona kommun. Syftet med ortsanalysen är att ge en ökad förståelse för Vens historia, aktuella situation, förutsättningar och framtida utvecklingsmöjligheter. Analysen avser också fungera som underlag för fortsatt diskussion kring utvecklingen av ön.

Ortsanalysen innebär en sammanställning och systematisering av tidigare studier och utredningar som gjorts om Ven, samt en kartläggning och analys av befintlig situation. Fokus ligger på platsens fysiska form, främst den byggda miljön. Analysen utgår huvudsakligen från fyra teman: historisk utveckling, natur och landskap, bebyggelsens organisation samt byggnader

och andra enskilda element. Analysen innehåller också en studie och kartläggning av funktioner och folkliv på ön, samt en SWOT-analys.

INNEHÅLL

1. GEOGRAFI	<i>sid 4</i>
2. GÄLLANDE PLANER OCH BESTÄMMELSER	<i>sid 7</i>
3. HISTORIK	<i>sid 8</i>
4. NATURMILJÖ OCH LANDSKAP	<i>sid 10</i>
5. HUVUDSTRUKTUR BEBYGGELSESTRUKTUR OCH DELOMRÅDEN	<i>sid 12</i>
BEBYGGELSETYPER	<i>sid 14</i>
6. FUNKTIONER OCH FOLKLIV	<i>sid 18</i>
7. STYRKOR OCH SVAGHETER	<i>sid 23</i>
8. SAMMANFATTNING REKOMMENDATIONER	<i>sid 25</i>
9. REFERENSER	<i>sid 26</i>

Ön Ven tillhör Landskrona kommun och är belägen i Öresunds norra del, omkring 5 km från svenska kusten och 8 km från danska kusten. Troligtvis utgjorde ön ursprungligen en landbrygga mellan skandinaviska halvön och europeiska kontinenten. Vens födelse som ö brukar dateras till ungefär 4500 före Kristus. Idag är Ven cirka 4,5 km lång och 2,7 km bred, har en areal på 750 ha och en omkrets på 10 km. Uppbyggd av lösa jordarter reser sig ön ur havet som en plåtå, med kustkanter upp mot 40 m höga.

Ven besitter starka natur- och kulturvärden. Dessa är till viss del skyddade genom planer och bestämmelser. Exempelvis är hela Ven utpekad som riksintresse för såväl naturvård och kulturminnesvård som friluftsliv. De rasbranter som återfinns utmed öns kuster, så kallade backafall, är dessutom avsatta som naturreservat och upptagna som ett Natura 2000-område inom EU.

Invånarantalet på Ven varierade kraftigt under förra århundradet. Sedan 1970-talet har befolkningsutvecklingen emellertid varit relativt stabil. Idag finns ungefär 450 hushåll på ön, varav cirka hälften är permanentboende och hälften är

fritidsboende.

År 2006 hade Ven 352 invånare (KAAB Prognos AB, 2007). Ålderfördelningen skiljer sig till viss del från genomsnittet i Landskrona kommun. På Ven finns något färre barn och ungdomar i åldern 0-18 år (Ven 13% jfr Landskrona kommun 22%) och något fler personer i åldern 65-79 år (Ven 18% jfr Landskrona kommun 12,8%) samt i åldern 80 år och äldre (Ven 7% jfr Landskrona kommun 5,8%).

Omkring 180 personer av de sammanlagt 352 som bor permanent på Ven är förvärsarbetande (SCB, 2004). Av dessa arbetar cirka 80 personer på Ven, medan resterande 100 personer arbetar på fastlandet. Ungefär 20 personer arbetar på Ven, men bor på fastlandet. Merparten av de personer som arbetar på Ven är verksamma inom näringslivet och övriga organisationer, såsom ej offentligt ägda aktiebolag och andra företag. Personliga och kulturella tjänster, handel och kommunikation, samt jordbruk, skogsbruk, jakt och fiske är de verksamheter som dominerar.

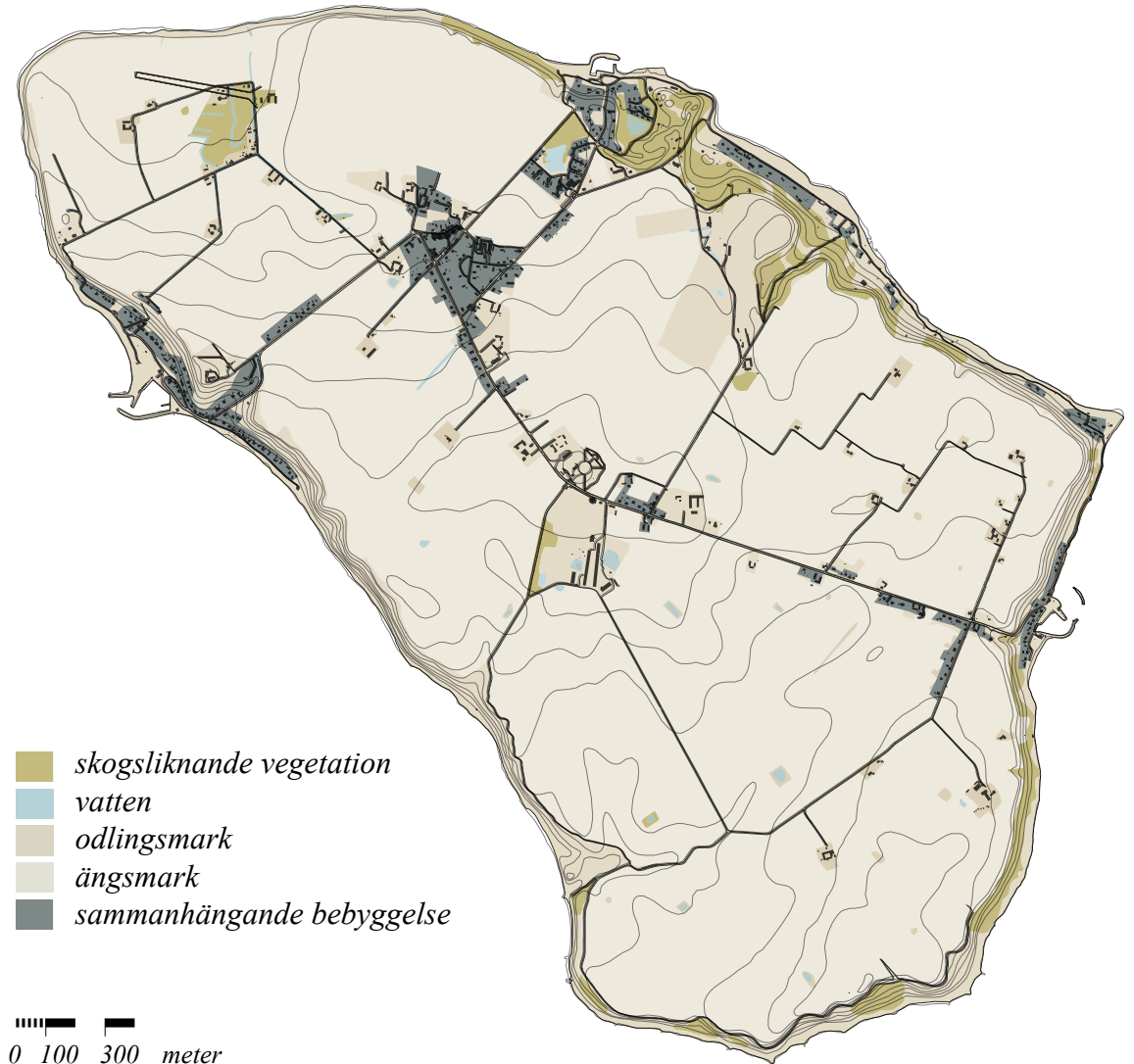
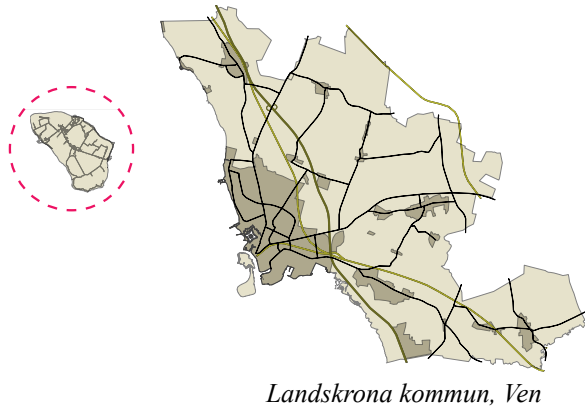
Sedan tidigt sent 1800-tal finns det fast båtförbindelse mellan Ven och fastlandet.

Idag utgörs denna av färjetrafik mellan Landskrona Hamn och Bäckviken. Under vinterhalvåret går det omkring 10 turer per dag och under sommarhalvåret omkring 16 turer. Båtresan tar cirka 30 minuter.

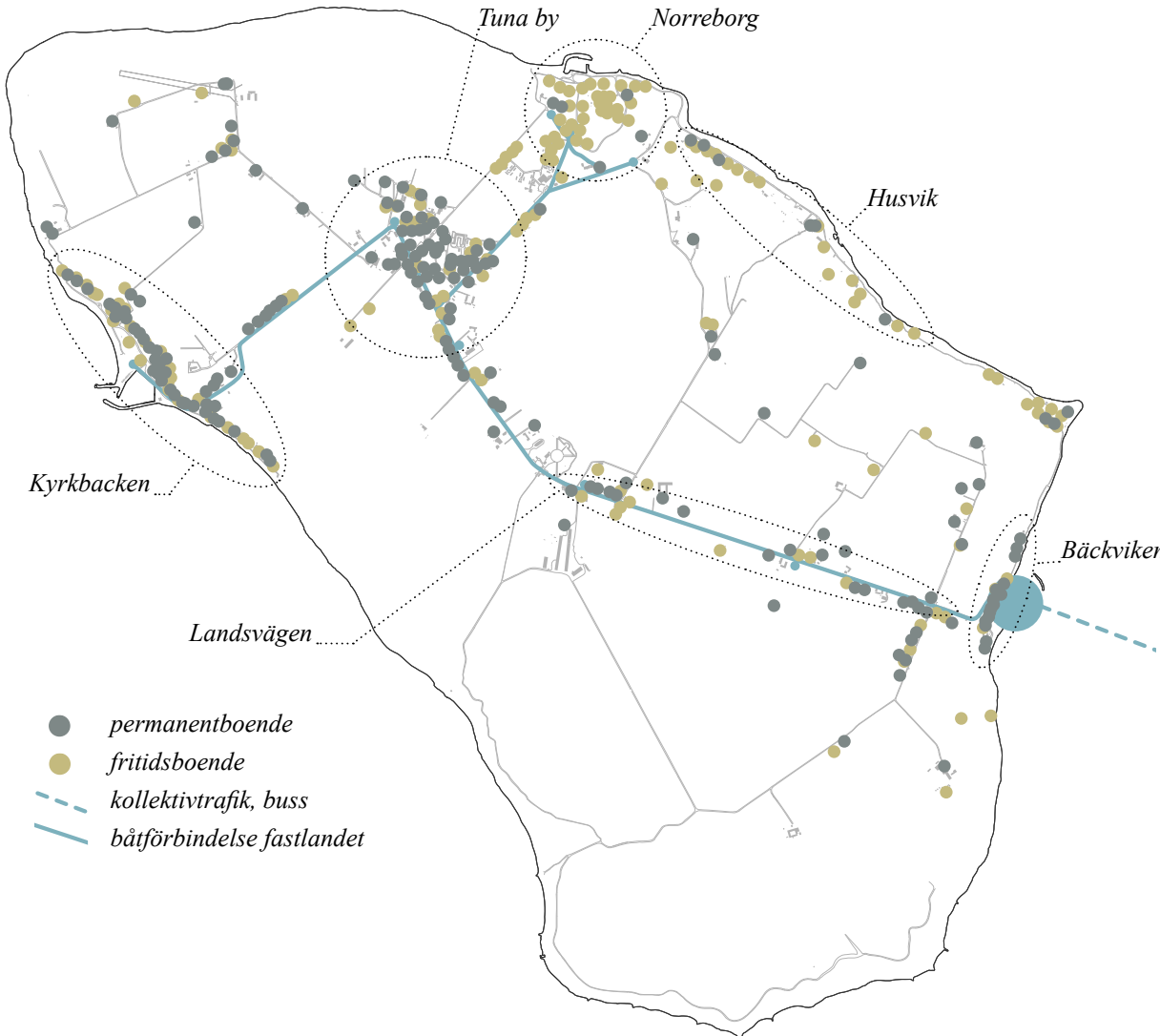

Ön Ven är belägen i norra delen av Öresund

ÖVERSIKT MARKANVÄNDNING

UNGEFÄRLIG FÖRDELNING PERMANENT OCH FRITIDSBOENDE

2

GÄLLANDE PLANER OCH BESTÄMMELSER

Ven omfattas av följande planer och bestämmelser:

- 1 Landskrona kommuns översiktplan, ÖP 2000+, antagen 2002.....
- 2 Detaljplan för Andromeda 1 m fl, antagen 2007.....
- 3 Detaljplan för Vens camping, antagen 1997.....
- 4 Detaljplan för Kusken 1 och 4, antagen 1993.....
- 5 Områdesbestämmelser för delar av Ven, antagna 1992.....
- 6 Byggnadsplan för Norrebrogsområdet, antagen 1987.....
- 7 Stadsplan för Tuna by, antagen 1982.....
- 8 Byggnadsplan för del av fastigheten Tuna 84:1, m fl, antagen 1965.....
- 9 Naturreservat.....

Hela Ven berörs av riksintresse för naturvård, kulturmiljö, friluftsliv och kustzon. Stranden är definierad som känslig strand och omfattas av strandskydd. Delar av kusten är avsatta som naturreservat och upptagna inom EU som ett Natura 2000-område.

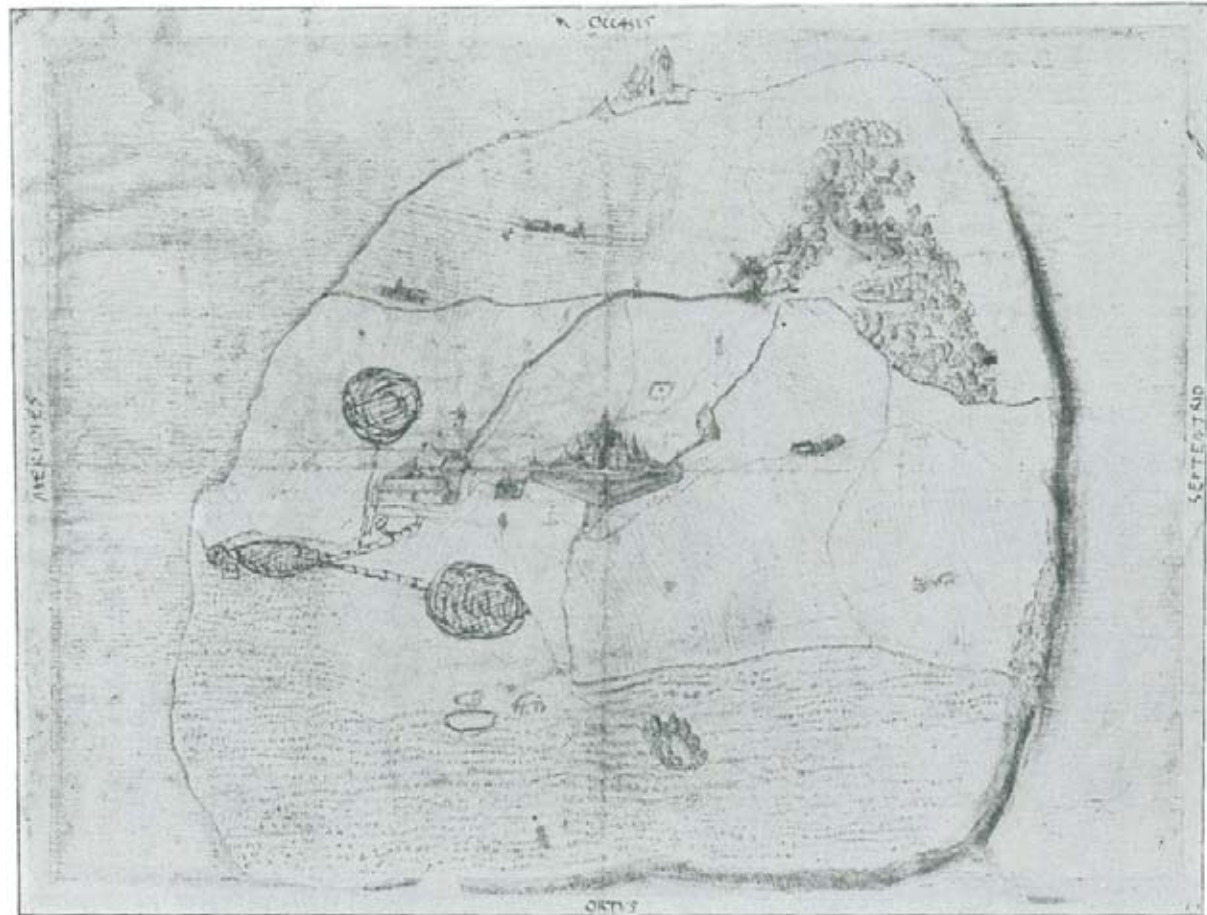
3

HISTORIK

Fornminnen vittnar om att ön Ven varit bebodd sedan forntiden. Fast bebyggelse uppkom troligtvis i samband med det sillfiske som förekom i Öresund under medeltiden. Historiska kartor anger lägen för befästningar under 1300- och 1400-talet. I övrigt är Vens historia under denna tidsepok relativt okänd.

Under 1500-talet var astronomen/vetenskapsmannen Tycho Brahe verksam på Ven. Hans arbete rönste stort intresse i Europa och därför blev förhållandena på ön under 1500-talets slut väl dokumenterade. Kartor från denna tid visar en tät och låg bebyggelse i norra delen av Ven, Tuna by, samt Kungsgården och Brahes anläggningar Uraniborg och Stjärneborg. När Tycho Brahe lämnade Ven fick hans byggnadsverk på ön emellertid en kort levnadstid. Redan år 1652 hade Uranienborg och Stjärneborg nästan helt utplånats. Idag finns endast grunden till Uraniborg kvar, samt kryptorna tillhörande Stjärneborg.

Generellt sett tycks inte några större förändringar av den fysiska strukturen ha skett på Ven under 1600-talet och tidigt 1700-tal. I slutet av 1700-talet påbörjades däremot nyodlingar på Kungsgårdens

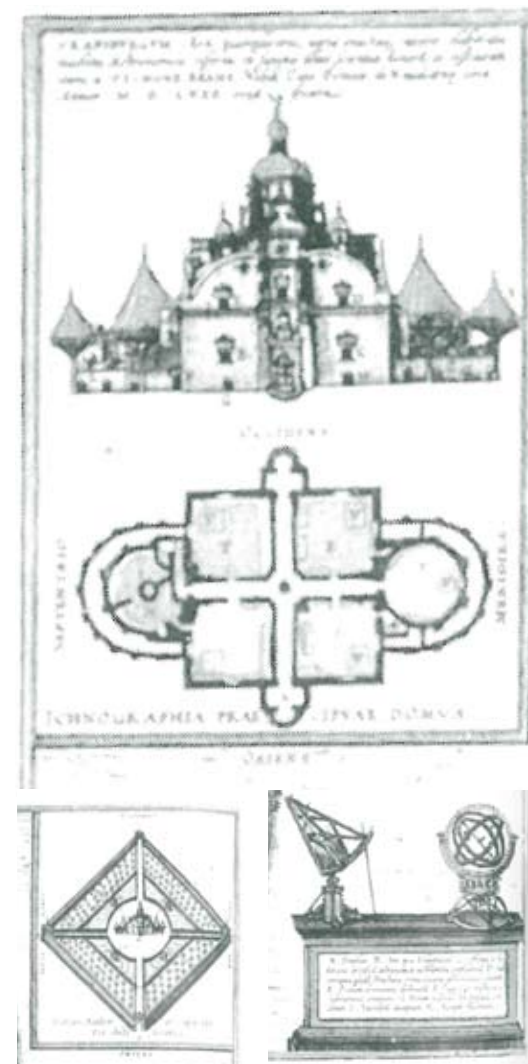
Karta över Ven, tecknad av Tycho Brahe 1583-85. Kartan är en av de äldsta i Tycho Brahes kartserie.

arealer och ett storskifte trädde i kraft 1790-91. Detta ledde till genomgripande omställningar i öns fysiska struktur. Gårdarna hade hittills varit samlade i Tuna by och upp gick vid den här tiden till omkring 33 stycken. I och med storskiftet flyttades 10 gårdar ut från byn och placerades på fäladsmark i sydöstra delen av ön, som inrutades i rektangulära ägofigurer. Byns gamla åker, äng och mosse skiftades mellan de 23 gårdar som återstod i byn. Sju år senare skiftades jorden igen, nu i ett enskifte. Ytterligare 12 gårdar flyttades nu ut ur byn, varav 6 stycken förlades runt Mossen och de resterande 6 stycken på åker- och fäladsmarken norr och söder om Uraniborg. Tuna by omfattade vid denna tidpunkt 11 gårdar. Utefter de nya ägogränserna uppfördes gården och planterades pilar. Skiftena medförde nyodlingar och innebar även att vägnätet på Ven kom att byggas ut. Med byn som mittpunkt strålade vägarna ut till de nya gårdsbildningarna. I den östra delen följde vägarna de rektangulära hemmansgränserna.

Befolkningen på Ven försörjde sig i äldre tider på jordbruk och hade ibland fiske som binäring. Under 1800-talet utvecklades

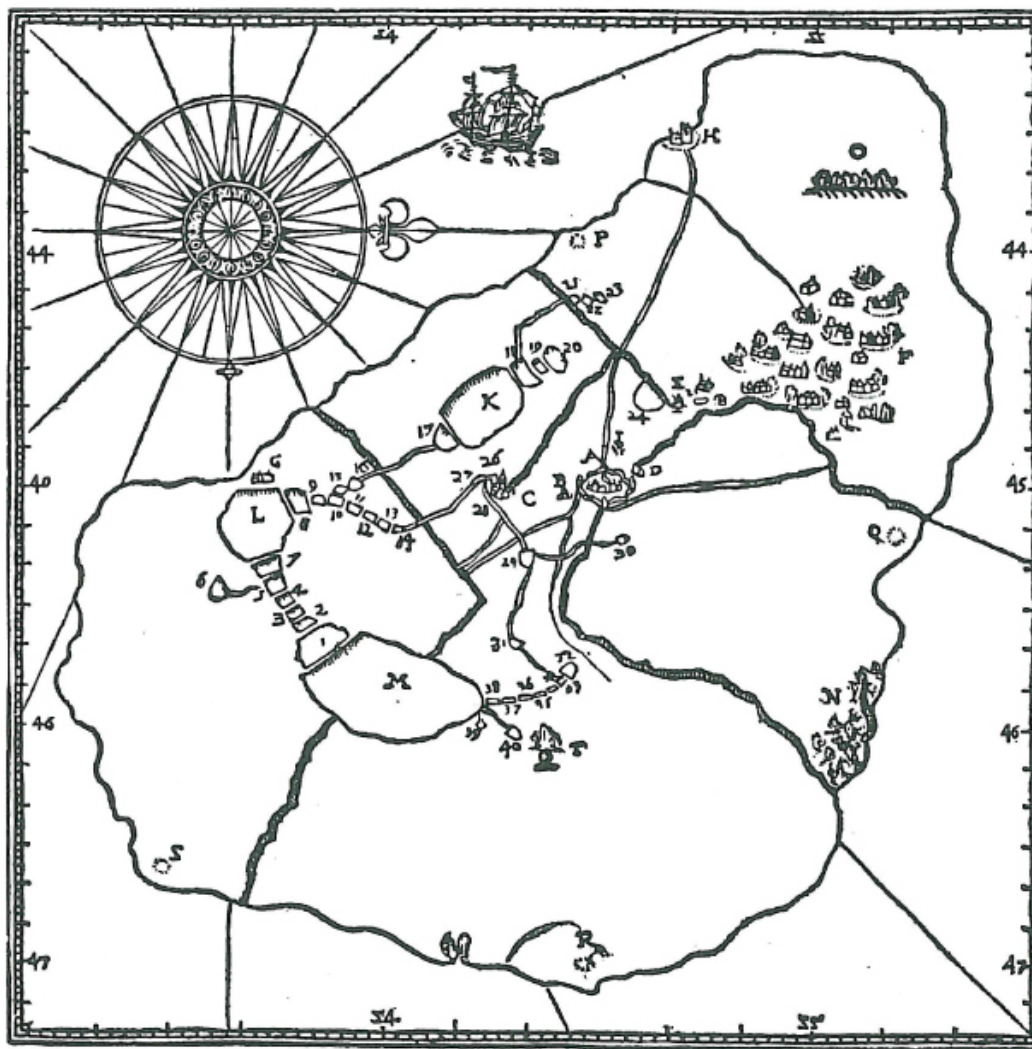
emellertid fisket till en självständig näringsgren och vid Kyrkbacken växte ett fiskeläge upp. Vidare inleddes en ny fas i öns utveckling då ett antal tegelbruk anlades på Ven i mitten av 1800-talet. Behovet av tegel var under denna tid stort i Öresundsregionen, främst i Köpenhamn, och tillgången på lämplig lera var god på Ven. Tegeltillverkningen började som binäring till jordbruket och omfattade då många mindre bruk. Snart kom dock tegelindustrin att bli den största näringen, och förblev så i knappt ett sekel. De större tegelbruken koncentrerades till den norra stranden, det vill säga Norrebro, Husvik och vid nuvarande campingplatsen. Industrialiseringen medförde att sjöfarten gynnades och det blev en omfattande inflyttning till ön av folk från fastlandet. Kyrkbacken förvandlades från fiskeläge till sjöfartscentrum och Tuna by kompletterades med bebyggelse utan anknytning till jordbruket. I Norrebroområdet byggdes bostäder för tegelbruksarbetare och genom hamnbygget i Bäckviken växte ytterligare en samlad bebyggelsegrupp fram. År 1879 fick Bäckviken regelbunden ångbåtsförbindelse med Landskrona och sju år senare byggdes en riktig hamn. I och med tegelbruken tillkom en ny

Planer och fasader av Uranienborg samt ritning på astronomiska instrument, utförda år 1586.

befolkningsgrupp på Ven, industriarbetarna. Ett antal arbetarbostäder i tegel uppfördes i närheten av tegelbruken, med koncentration på öns östra sida, främst i Husvik.

Vid 1900-talets början uppgick befolkningen till drygt 1100 personer och såväl Kyrkbacken som Bäckviken ansågs då "fullbyggda". Det blev naturligt att fortsätta nyexploateringen längs vägarna i anslutning till Kyrkbacken, Tuna by och Bäckviken. Ett tiotal år senare började befolkningen minska. Tegelbruken upphörde på 1940-talet, sjöfarten avtog och öns dominerande näring blev åter jordbruket. Genom jordbrukets rationalisering försvann ytterligare arbetstillfällen. Med minskande befolkning kom många hus att nyttjas som fritidshus istället för permanentbostäder. Sedan 1930-talet har också ett 30-tal mindre fritidshus uppförts, främst i Norrebrogsområdet, och nästan hälften av bostadsbebyggelsen utnyttjas idag som fritidshus. Nybyggnadsförbud och svårigheter att klara vatten- och avloppsfrågorna på ön har bidragit till att nyexploatering under senare år, med undantag av det detaljplanelagda området inom Tuna by, varit näst intill obefintligt.

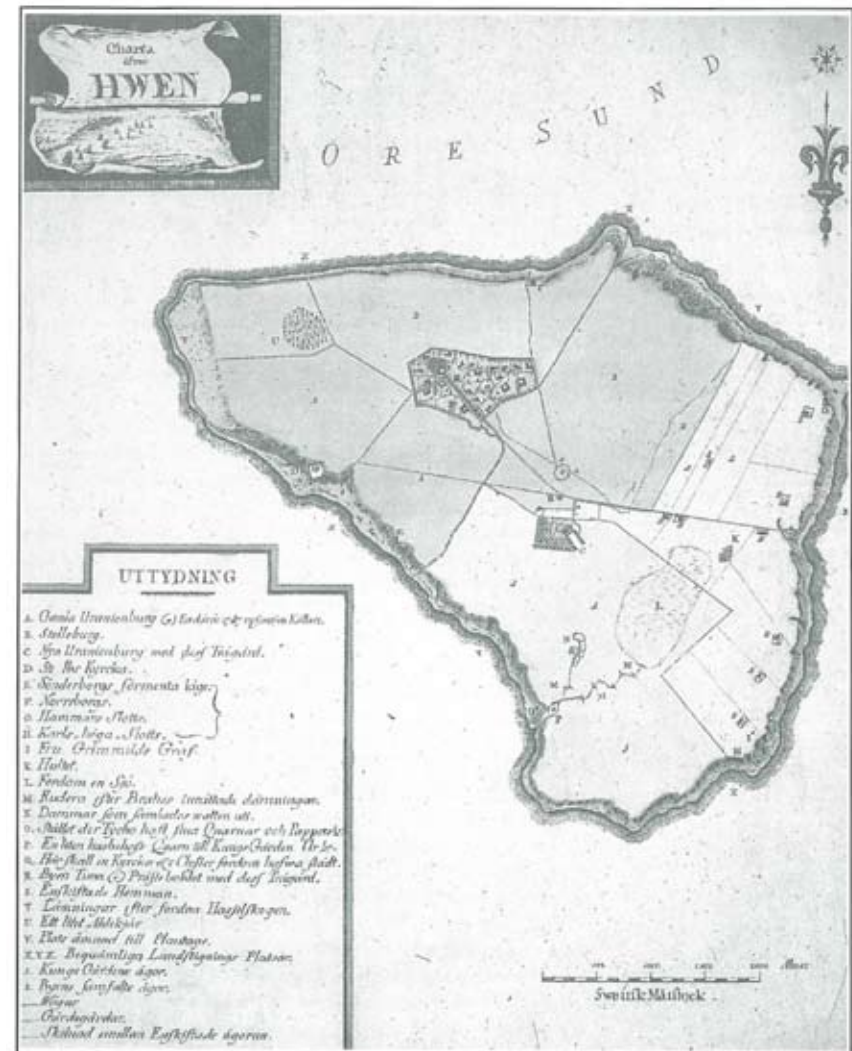

Karta över Tycho Brahes fördämningssystem på Ven, tryckt på Uranienborg år 1596.

Sammanfattningsvis kan sägas att byggnadsbeståndet fram till mitten av 1900-talet var relativt väl bibehållet. Från 1960-talet har skett en förhållandevis stark exploatering av ön, främst i form av fritidsbebyggelse, vilket bland annat resulterat i att vissa delar av ön har en bebyggelse med mycket brokig karaktär.

Karta över Ven, upprättad av Tycho Brahes lärjunge i Amsterdam kring år 1660.

Karta över Ven, från Krigsarkivet, tecknad år 1795.

4

NATURMILJÖ OCH LANDSKAP

Ven är uppbyggd av lösa jordarter, främst lera och silt, och täcks av morän med högerhalt. Genom ras, skred och havsvågor blottläggs de olika sedimenten utmed kusterna, främst i södra, västra och nordvästra delen av ön. Dessa rasbranter, backafall, är ett karaktäristiskt inslag i kustmorfologin. För Sverige utgör de en unik naturtyp och är sedan 1990 avsatta som naturreservat, samt upptagna inom EU som Natura 2000-område. Backafallen var ursprungligen bevuxna endast med enstaka buskar och träd. Växtligheten har emellertid ökat sedan områdena inte längre utgör betesmarker. Här finns värdefull flora och fauna.

Ven består till största delen av bördig åkerjord och ett svagt böljande jordbrukslandskap präglar landskapsbilden. Endast i öns nordvästra hörn finns idag ett skogsliknande parti, kallat Mossen. Detta utgjorde ursprungligen en mosse. Idag är området delvis sankmark, delvis igenvuxet med täta snår av lövträd och buskar. Tidigare fanns flera kärr, bäckar och öppna diken, men många av dessa har till försvunnit genom täckdikning. Nu återstår i stort sett bara Mossen som fuktmark och Möllebäcken som öppet vattendrag.

I nordöstra delen av Ven finns flera lergravar, som ett resultat av den tegelindustri som bedrevs på ön under 1800- och 1900-talet. Idag är dessa till stor del igenvuxna med skog. Naturrester finns på Ven främst i form av vallar, diken, mägergravar, dammar och den skogsbeklädda våtmarken Mossen.

De naturvärden som återfinns på Ven bidrar till öns säregna karaktär och speciella landskapsbild. Primära element i landskapsbilden är den platå som Ven består av, samt de rasbranter som omringar denna. Landskapsbilden domineras av ett öppet jordbrukslandskap och av närheten till havet. De visuella kvaliteterna är höga, med generösa vyer över böljande åkrar och utblickar mot havet. Vattnet är synligt från stora delar av ön och mot horisonten kan urskiljas såväl Landskrona som Helsingborg och Köpenhamn. Topografin och det öppna jordbrukslandskapet bidrar till att landskapet på Ven är tydligt överordnat bebyggelse och vägnät.

Som ovan beskrivits är både naturvärden såsom flora och fauna och de visuella kvaliteterna på Ven är höga. Till de estetiska och upplevelsemässiga värdena bidrar bland

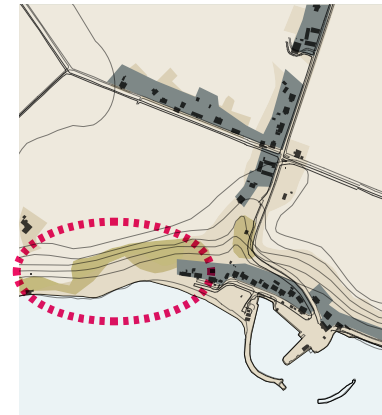
annat följande faktorer: vyer och utblickar, vattenkontakt, backafallen, vegetation.

Vyer och utblickar: Till de visuella kvaliteterna bidrar främst det öppna landskapet. Detta ger generösa vyer och möjlighet till utblickar mellan bebyggelsen ut över jordbrukslandskapet och mot målpunkter såsom öns båda kyrkor och fyrtornen.

Vattenkontakt: Både den visuella och den geografiska närheten till vattnet är påtaglig på stora delar av ön. Vattnet fungerar som en visuell målpunkt och i och med cykel- och vandringsleder finns det goda möjlighet att röra sig utmed kustremsan.

Backafall: De säregna rasbranterna utmed kusten, backafallen, är starkt karaktärsistiska för Ven.

Vegetation: Den vegetation som finns på Ven är värdefull både för landskapets karaktär och för flora och fauna.

Naturförhållanden, historiska skeenden och näringslivets utveckling är faktorer som bidragit till hur den fysiska miljön på Ven har formats. Denna utgör idag ett kulturlandskap med starka värden. Till de primära komponenterna i detta kulturlandskap hör bebyggelsen med tillhörande tomter, vägnätet och jordbrukslandskapet.

Den äldre bebyggelsen på Ven är väl anpassad till naturlandskapet. Både placering och utformande har skett med hänsyn till topografi och vegetation. Denna bebyggelse utgör idag ett integrerat inslag i natur- och kulturlandskapet. Vad gäller senare exploatering finns det exempel på bebyggelse som anpassats till naturlandskapet och till befintliga värden på ön, men också bebyggelse som inte i någon större utsträckning svarar mot kontextuella förhållanden.

På Ven finns en tydlig struktur vad gäller den byggda miljön. Huvudsakligen kan fyra olika typer av bebyggelseformationer urskiljas: bebyggelse utmed väg, bebyggelse i kustband, bebyggelse i byformation och bebyggelse som enskilda objekt.

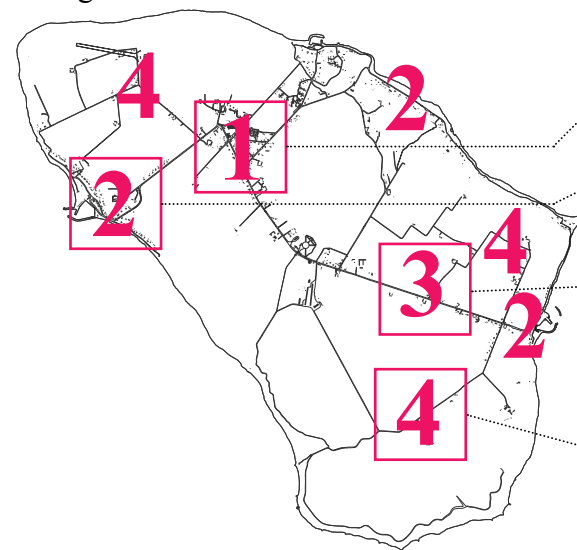
Den bebyggelse som återfinns på Ven är i huvudsak koncentrerad till tre byformationer, Tuna by, Bäckviken och Kyrkbacken. Dessa bebyggelseområden utgör också knutpunkter för kommunikation, handel och service. I övrigt finns samlad bebyggelse även utmed vägarna, främst längs Landsvägen. Vad gäller vägnät, löper Landsvägen som en primär led över ön i öst-västlig riktning, mellan Bäckviken och Tuna by. Härutöver finns ett antal mindre vägar som strålar ut från Landsvägen.

Tuna by utgör i dagsläget det största sammanhängande bebyggelseområdet på Ven. Bebyggelsen består här av gamla längor, gårdar och frontespishus samt av senare tillskott i form av friliggande enfamiljshus och några parhus. Tomterna är medelstora och har en rik vegetation. Byn avslutas i norr med en förhållandevis tydlig

randprofil. I söder är gränsen mer diffus. Här sker en successiv övergång mellan Tuna by och den dubbelsidiga bebyggelse som finns utmed delar av Landsvägen.

I Kyrkbacken och Bäckviken ligger husen tätt på små tomter med sparsam vegetation. Bebyggelsen är huvudsakligen placerad utmed de karaktäristiska backafallen. Här förekommer både längor och frontespishus.

Norreborg och Husvik består av blandad bebyggelse i form av gamla längor samt fritidshus från senare delen av 1900-talet. Tomterna är relativt stora och vegetationen frodig.

1

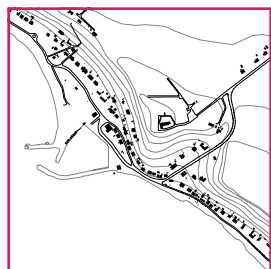
Bebyggelsens organisering:

Bebyggelse i byformation.

Exempel: Tuna by

2

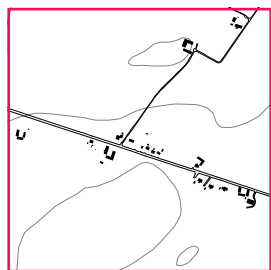

Bebyggelse i kustband, utmed väg eller mot backafall.

Exempel: Bäckviken, Kyrkbacken, Husvik

3

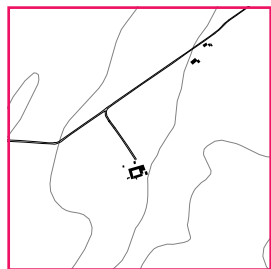

Bebyggelse utmed väg, enkelsidig eller dubbelsidig, mot öppet landskap.

Exempel: Landsvägen

4

Bebyggelse som enskilda objekt.

Exempel: Nämndemansgården

BEBYGGELSETYPER

Under senare delen av 1900-talet skedde en relativt stark exploatering av Ven, vilket resulterat i att bebyggelsen idag är av brokig karaktär. Trots detta kan några hustyper ännu urskiljas som ursprungliga och typiska för Ven: längan, frontespishuset och bondgården.

Byggnadstyper, huvudsaklig förekomst

- frontespishus
- länga
- bondgård
- länga och frontespishus

LÄNGAN: Begreppet ”skånelänga” används ofta som ett samlingsnamn för de hus som uppfördes av lantbrukare i södra Sverige innan mitten av 1800-talet. Trots många likheter, rör det sig inte om en enhetlig hustyp. Skillnader beror bland annat på tid för husets uppförande, geografiskt läge och byggnadsteknik/konstruktion. Vissa gemensamma karaktäristiska drag finns emellertid:

- långsmal planform
- låga väggar
- hög takresning
- sadeltak, lutning 45-55 grader
- långsmal planform
- låg sockel, ingen källare
- speciell planlösning
- lokala byggnadsmaterial

Längan är den äldsta, ännu bevarade hus-typen på Ven. Troligtvis började den byggas under 1700-talet, och fungerade då främst som bostad åt arbetare eller småbönder. Detta innebar ofta begränsade ekonomiska resurser, vilket resulterade i små, närmast kvadratiska hus. Längan återfinns också som huvudbyggnad i större gårdar, med olika gårdsuppställningar. Här är huset 2 - 5 gånger längre än husets bredd. Husbredden bestämdes av takbjälkarnas längd, och

översteg sällan 6 meter. Idag räknar man omkring 70 hus på Ven till denna kategori, varav merparten är belägna i Kyrkbacken, men några även i Husvik och Tuna by samt utmed Landsvägen. Längan på Ven uppfördes oftast i Ventegel, murat i kryssförband och med markerade fogar. Färgen på teglet varierar, men en mörkt rödbrun nyans med rikliga skiftningar är vanligast. Ett fåtal hus försågs med putsbeklädnad. Enstaka korsvirkeshus finns också, med tegelfyllnad. Tegellängans gavlrösten har ibland lockpanel, locklistpanel eller pappbeklädnad, några försedda med ankarjärn. Ursprungligen användes halm, papp eller tegel som takmaterial. Idag finns endast ett fåtal halmtak bevarade på Ven, medan flera papp- och tegeltak har bibehållits. Vissa

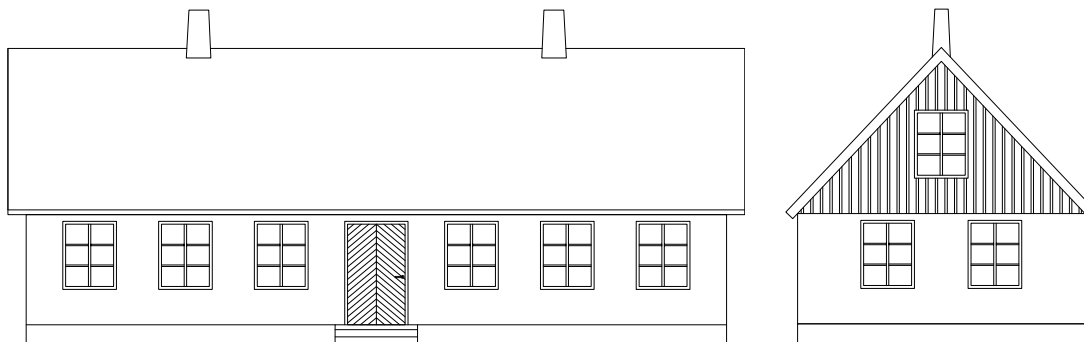

hus har försetts med plåt- eller eternittak på senare tid. Taklutningen på den venska längan är mellan 38 och 48 grader, och taksprånget litet eller obefintligt. Skorstenen är vitputsad eller av tegel, står på sockel och kröns av en list eller är utkragad uppåt. Vinden är i regel inte inredningsbar, vilket innebär att takfönster eller kupor inte ursprungligen förekommer. Längans fönster är enkelt utformade, med stående proportioner, en eller två mittposter och en spröjs. I enlighet med äldre tiders bruk av kärnvirke, användes även på Ven högkvalitativt trä till fönster och dörrar. Detta har bidragit till att många originalfönster och -dörrar finns bevarade. Ett rullskift av tegel förekommer ofta ovanför fönstren. Även dörrarna gavs en enkel form, med panel på

tvären eller diagonalen. Många försågs med ett eller två överfönster. Vid senare renoveringar har vissa dörrar klätts med masonit. Skånelängan är i regel uppförd på en enkel grund. Stommen placerades direkt på marken, med endast en, väl fogad stenrad under syllen. Den låga grunden, i kombination med en långsmal huskropp, låga väggar och hög takresning, ger längan ett starkt horisontellt uttryck, och gör att husen tycks fast förankrade i marken. Även högre, luftad grund förekommer emellertid. Detta gäller också på Ven.

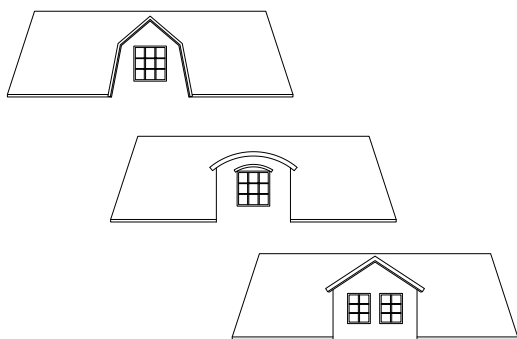
FRONTESPISHUSET: Vid 1800-talets mitt förseddes ett antal längor på Ven med tillbyggnader i form av frontespiser. Dessa hus har således samma eller liknande konstruktion, planlösning och karaktär som den ursprungliga längan. Mot slutet av århundradet och i början av 1900-talet uppfördes en ny typ hus med frontespis. Detta konstruerades med en hjärtmur (bärande innervägg) och fick därmed en annorlunda planlösning. Byggnaden är bredare och ger ett mer massivt intryck än den tidigare längan. Frontespisen gjordes nu i samma material som övriga huset, ofta ventegel murat i kryssförband. I några fall har fasaden putsats. Gavelrösten klädda med papp eller med lockpanel förekommer också. Taken är i regel utformade som sadeltak, men även

Länga

mansardtak förekommer, då oftast på större hus. Sadeltak är vanligast även på själva frontespisen, men viss variation finns. Vad gäller den senare varianten av frontespishus, är grunden ofta något högre. Därmed blir trappan högre, och entrépartiet således mer markant. Vissa hus har även försetts med veranda, antingen som en lättare träkonstruktion eller uppbyggd i tegel. I och med hjärtväggen kunde denna hustyp ges större dimensioner. Även antalet våningar utökades, från en till två, ibland med inredningsbar vind. Vidare bildar frontespisen ett centriskt mittparti, vilket ger huset en tydlig framsida. Idag finns omkring 55 stycken frontespishus på Ven, både av äldre och yngre variant. Merparten är belägna i Kyrkbacken, men några återfinns i Bäckviken och utmed Landsvägen.

Olika utformning av frontespis

Äldre frontespishus

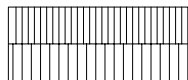
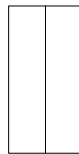
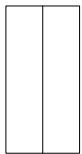
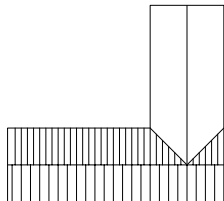
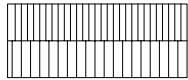
Yngre frontespishus

Frontespishus med mansardtak

BONDGÅRDEN: Idag finns omkring 16 stycken bondgårdar på Ven, varav ca 10 fortfarande är i bruk. Flertalet har tillkommit sedan 1850, men några vilar på en äldre grund. De enklaset gårdarna består av en länga och ett uthus. Flertalet gårdar är dock uppförda som flera längor, placerade i fyrkant. Bostadshusen kan även vara frontespishus. Fasaderna består oftast av tegel, men också puts och korsvirke förekommer. Tak på bostadshus täcks av tegel eller papp, medan korrugerad eternit är vanligast på ekonomibyggnader. Huvudbyggnadens skorsten är enkel, i tegel eller puts, med dubbelkrage. Fönster, dörrar och detaljer på eventuella verandor är desamma som i längan och frontespishuset.

Olika typer av gårdsformation

ÖVRIG BEBYGGELSE: Under senare delen av 1900-talet skedde en relativt hög exploatering på Ven. Både bostadshus och fritidshus uppfördes, i varierande storlek och utformande. Här ges exempel på några av dessa senare byggnadstyper:

Mindre fritidshus: Mindre fritidshus uppfördes under 60- och 70-talet. Kännetecknande är här en liten och låg byggnadskropp i trä, med liggande eller stående panel, och sadeltak med flack lutning. Färgen på fasad och takmaterial varierar. Placeringen är något oregelbunden, och entrépartiets dignitet och belägenhet olika från fall till fall.

Större fritidshus: Större fritidshus uppfördes huvudsakligen under 70- och 80-talet. Karaktäristiskt är här att taket dominerar förhållandevis starkt, materialen utgörs av trä eller fasadtegel. Andra utmärkande drag är ett grövre uttryck, både i volym och proportioner på bland annat fönster och dörrar, samt en lägre detaljeringsgrad än vad som var brukligt i äldre tiders byggnadstradition.

Egnahemshus: På Ven finns inget större sammanhängande område med karaktär av

”egnahem”. Däremot uppfördes under mitten av 1900-talet några enstaka egnahemshus på ön. Trots att dessa inte har någon egentlig direkt koppling till Vens byggnadstradition, smälter de ändå in relativt väl i landskapet och tidigare bebyggelse. Villorna är i regel småskaliga, i 1 eller 1 ½ plan, försedda med sadeltak och byggda i tegel eller i trä med putsad fasad.

6

FUNKTIONER OCH FOLKLIV

I dagsläget är Ven huvudsakligen en boendeort. Detta avspeglas bland annat i vilka funktioner och vilken aktivitet som finns på ön. Här nedan ges en beskrivning av just funktioner och folkliv.

CENTRUM: Det finns flera platser på Ven som har karaktär av centrumbildning. Dessa är i huvudsak knutna till bostadsbebyggelse, handel, service och kommunikation. Den äldsta och fortfarande största är Tuna by. Här finns bland annat en livsmedelsaffär, hotell och rumsuthyrning, konferens- och fritidsanläggning, restaurang, kulturhus och några gallerier och mindre butiker med konsthantverk. Flertalet verksamheter är säsongsbundna och har öppet endast under sommarhalvåret.

Minilivs/kiosk, Bäckviken

Ytterligare en central punkt på Ven är Bäckviken. Platsen utgörs dels av bostadsbebyggelse, dels av hamn för färjetrafiken mellan Landskrona och Ven och för mindre båtar. Här finns bland annat ett hamnkontor och en vänthall för passagerare, en kombinerad servering och minilivs/kiosk, samt tillverkning och försäljning av glass.

HANDEL OCH SERVICE: Som ovan nämnts finns det en livsmedelsbutik i Tuna by. Utöver försäljning av dagligvaror har denna även postutlämning, fungerar som apotek och är ombud för Systembolaget. Butiken har öppet måndag till lördag, med utökade öppettider under sommarhalvåret. Den minilivs/kiosk som finns i Bäckviken

Glassförsäljning, Bäckviken

har öppet endast under sommarhalvåret. Förutom de båda livsmedelsbutikerna i Tuna by och i Bäckviken finns också en rad butiker i anslutning till bostäder och/eller mindre verksamheter. Här kan bland annat nämnas olika typer av försäljning av konsthantverk och lokalt producerade livsmedel.

OFFENTLIG VERKSAMHET: Vad gäller offentlig verksamhet finns det skola, bibliotek och sjukvård på Ven. Skolan omfattar årskurserna F till 6. I anslutning till skolan ligger öns bibliotek, en filial till stadsbiblioteket i Landskrona. Sjukvården på Ven bedrivs dels av Landskrona kommun, dels av Region Skåne. En distriktssköterska ansvarar

Uranienborgs skola samt bibliotek

för hemsjukvården och för beredskapen för ambulanssjukvården på ön. En gång varje vecka finns även en läkare på plats, framförallt för att göra hembesök till den äldre befolkningen. I dagsläget finns inget särskilt boende på Ven. Det har emellertid uttryckts önskemål från lokalbefolkningen att det ska uppföras någon form av äldreboende.

REKREATION: Ven har god tillgång till rekreationsområden, bland annat i form av ett väl utbyggt vägnät för gång- och cykeltrafik. Utöver dessa finns också mindre stigar, tillgängliga för promenader och vandring. Vidare återfinns bland annat en golfbana på Ven, fotbollsplan, minigolfbana och badplatser.

Rekreation, Nämndemansvägen

FÖRENINGSLIV: Det finns ett rikt föreningsliv på Ven. Detta representeras bland annat av Byalaget, en intresseförening för hela Ven; Hembygdsföreningen, vars huvudsakligen uppgift att förvalta Nämndemansgården och att ”vårda och visa Ven genom århundraden”; Hvens Kulturförening, som bland annat anordnar konstutställningar, konserter och föredrag; Bäckvikens intresseförening, vilken engagerar sig i olika sakfrågor som gäller Bäckviken, arrangerar fester, matlagningskurser och andra typer av sammankomster. Det finns också en ungdomsförening, Vens Ungdomsförening, med syfte att genom arrangemang ”skapa rörelse och dynamik på Ven”.

Nämndemansgården

MÖTESPLATSER: På Ven finns både formella, planerade mötesplatser och informella, spontana mötesplatser. De formella mötesplatserna omfattar främst de platser som nyttjas för olika typer av evenemang, såsom midsommarfirande och musikfestival. Till de informella mötesplatserna hör bland annat livsmedelsbutiken i Tuna by och färjan mellan Bäckviken och Landskrona Hamn.

AKTIVITET: Aktiviteten på Ven avspeglas till stor del av fördelningen mellan permanentboende och fritidsboende. Under sommarhalvåret förekommer betydligt mer rörelse och aktivitet än under vinterhalvåret. Exempelvis håller restauranger, gallerier och andra mindre butiker öppet och det

Livsmedelsbutik, Landsvägen/Tuna by

anordnas sammankomster och temakvällar av olika slag. Under vinterhalvåret bedrivs endast ett fåtal verksamheter. Hit hör bland annat livsmedelsbutiken i Tuna by och biblioteket.

På Ven firas flera högtider med gemensamma arrangemang. Här kan bland annat nämnas midsommar, valborg och jul. Utöver dessa anordnas också andra evenemang årligen, såsom konstrunda, musikfestival, loppmarknader, etc.

KOMMUNIKATION: Som tidigare nämnts finns det en båtförbindelse mellan Ven och fastlandet i form av färjetrafik mellan Landskrona Hamn och Bäckviken. Denna

Minigolf, Husvik

är en del av kollektivtrafiken i Skåne. Under vinterhalvåret går det omkring 10 turer per dag och under sommarhalvåret omkring 16 turer. Båtresan tar cirka 30 minuter.

På Ven finns en busslinje som också ingår i kollektivtrafiken och är anpassad till färjetrafiken vad gäller tider. Sträckningen går från Bäckviken via Husvik och Tuna by och vidare till Kyrkbacken.

Biltrafik förekommer i relativt begränsad omfattning på Ven. Detta avspeglas även i bilinnehav. I flertalet av de orter inom Landskrona kommun som är belägna utanför centrala Landskrona har mer än 70% av hushållen bil. På Ven är motsvarande siffra 40% (SCB, 2005).

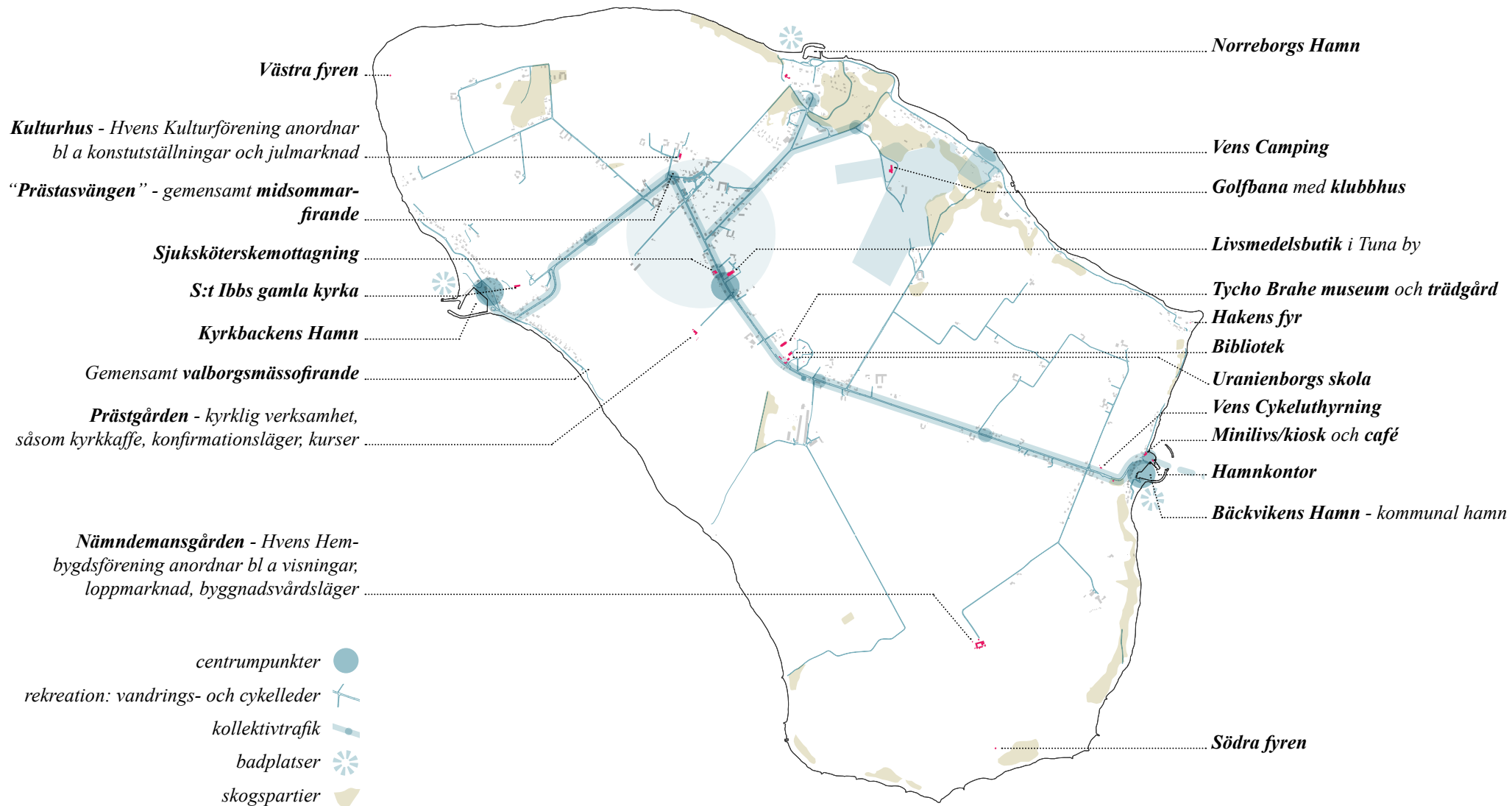
Bäckvikens hamn

BARN OCH UNGDOMAR: Som en del av arbetet med ortsanalysen för Ven gjordes ett besök på Uranienborgs skola, för att samtala med barnen och ungdomarna om Ven. Här framkom värdefull information, vilken sammanställts i karta (sid 22).

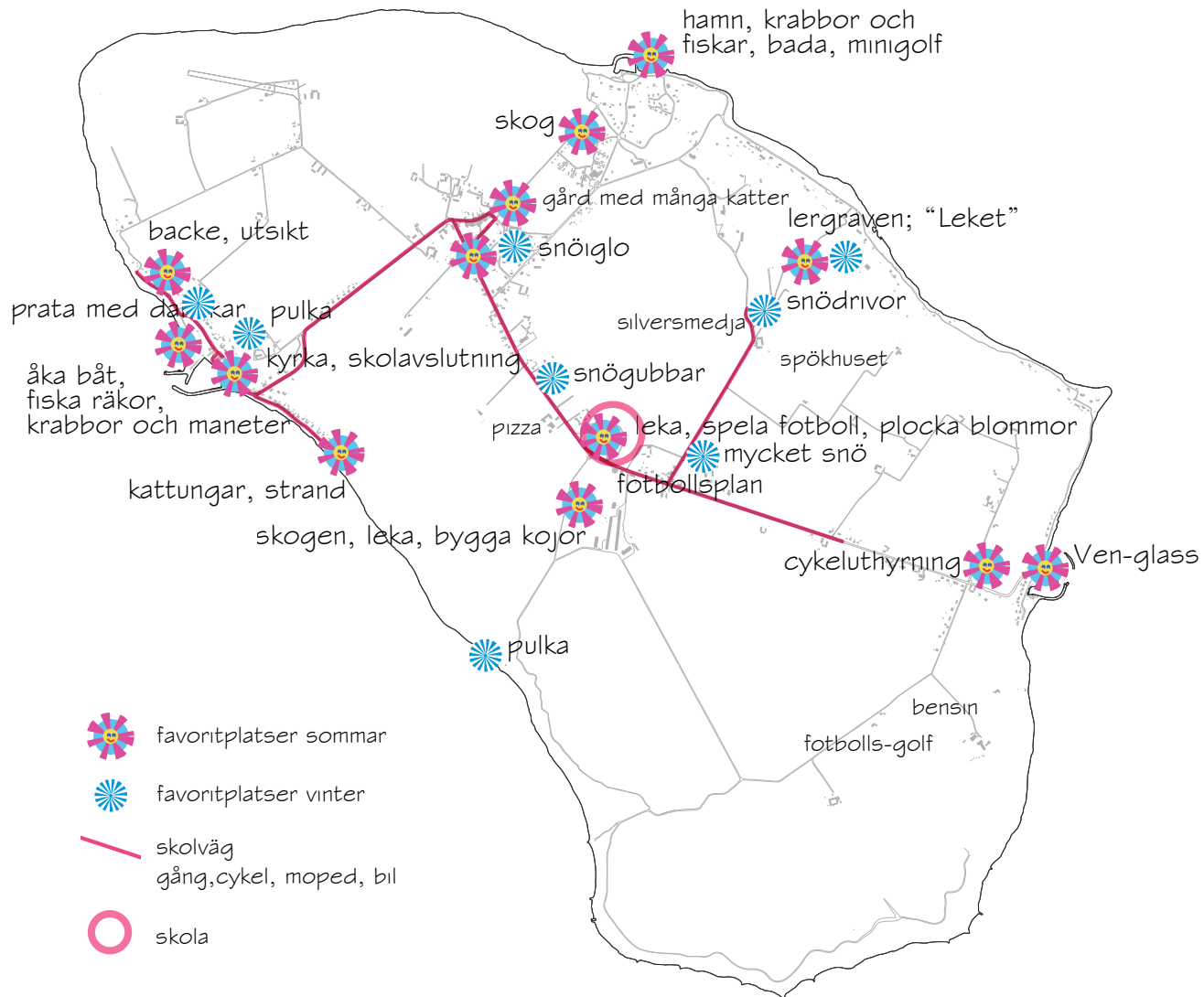

Landsvägen

MÅLPUNKTER AVSEENDE FUNKTIONER OCH FOLKLIV

MÅLPUNKTER ENLIGT BARNEN PÅ URANIENBORGS SKOLA, VÅREN 2008

7

STYRKOR OCH SVAGHETER

Sammanfattningsvis ges här en samlad beskrivning av Vens styrkor och svagheter.

STYRKOR:

+ *Riksintresse och naturreservat*

Hela Ven är utsett till riksintresse och delar av ön är avsatta som naturreservat. Detta innebär att de naturvärden som finns har ett visst skydd och skall värnas.

+ *Lång och rik historia*

Ven har en lång och rik historia, vilken lämnat avtryck i såväl natur- som kulturmiljö. Historiska spår kan tydligt utläsas i landskapet eftersom Ven har exploaterats i relativt långsam takt.

+ *Värdefull naturmiljö*

På Ven finns idag en rik naturmiljö. Denna består bland annat av det säregna landskapet, som är karaktäristiskt för ön. Landskapsbilden är dels ett resultat av naturliga skeenden såsom landhöjning, erosioner och klimatförändringar, dels av mänsklig påverkan såsom olika typ av verksamheter och exploatering. Här finns mycket höga visuella och upplevelsemässiga kvaliteter, bland annat

i form av vidsträckt utsikt. Även den flora och fauna som återfinns utgör ett värdefullt inslag i naturmiljön.

+ *Värdefull kulturmiljö*

Som ett resultat av en lång och rik historia samt något speciella förhållanden i form av geografiskt läge och naturmiljö, besitter Ven idag starka kulturvärden. Dessa är bland annat märkbara i strukturer som vägnät, fastighetsindelning och bebyggelseformationer, samt i enskilda objekt som lämningar, anläggningar och byggnader.

+ *Natur och rekreationsområden*

På Ven finns god närhet till rekreationsområden, bland annat genom vandringsstråk och ett väl utbyggt nät av cykelvägar, samt i form av golfbana och badplatser.

+ *Variationsrik bebyggelse*

Genom en relativt långsam och småskalig exploatering av Ven finns idag stor variationsrikedom i bebyggelsen vad gäller form och uttryck.

+ *Mindre verksamheter*

Idag förekommer en rad småskaliga

verksamheter på Ven, som till exempel produktion och försäljning av hantverk och livsmedel, samt hotell- och konferensverksamhet.

+ *Mötesplatser och gemenskap*

Det finns ett flertal samlingspunkter för tillfälliga arrangemang på Ven. Detta bidrar till en ökad gemenskap bland de boende och främjar såväl föreningsliv som återkommande evenemang och traditioner.

+ *Bördig åkermark*

Marken på Ven är till största delen klassad som jordklass 10. Endast den norra delen av ön har en lägre klassificering. Ett levande jordbruk bidrar till att hålla landskapet öppet.

+ *Turistattraktion*

Ven utgör idag en betydande turistattraktion. Till detta bidrar främst öns historiska arv samt dess säregna natur- och kulturmiljö. Turismen ger även arbetstillfällen.

+ *Boendekvalitet*

Ven erbjuder fina boendekvaliteter bland annat i form av boende med närhet till hav och rekreation, samt tillgång

till service som butiker, sjukvård och skola. Ven är dessutom centralt beläget i Öresundsregionen, men samtidigt avskilt och lugnt. Ön upplevs som en trygg plats att bo och vistas på.

+ Rikt folkliv

Det finns ett rikt föreningsliv på Ven, gemensamma traditioner och under vissa delar av året stor rörelse och aktivitet.

SVAGHETER:

- Känslig natur- och kulturmiljö

Natur- och kulturmiljön på Ven är känslig för ingrepp. Härmed kan konflikter uppstå mellan att bevara befintliga värden och att främja en fortsatt utveckling av ön.

- Exploatering

Intresset för att bo på Ven, permanent eller på fritiden, är stort. Detta medför också ett intresse för att bygga på ön. Vid exploatering finns dock risk att befintliga natur- och kulturvärden går förlorade.

- Brokig bebyggelse

Viss exploatering skedde under delar av 1900-talet utan större hänsyn till Vens ursprungliga bebyggelsestruktur och/eller byggnadstradition. Detta medförde att en del kultur- och naturvärden försvagades.

- Ojämn aktivitet

Omkring hälften av hushållen på Ven är idag permanentboende och hälften är fritidsboende. De fritidsboenden som finns nyttjas främst under sommarhalvåret. Detta gör att aktiviteten på ön är relativt ojämnt fördelad över året, vilket bidrar till svårigheter att skapa en levande bygd under

vinterhalvåret och att få tillräckligt underlag för service.

- Ensidigt utbud av bostäder

Idag är utbudet av bostäder på Ven relativt ensidigt. Detta medför bland annat svårigheter för unga och gamla att bo kvar på ön.

- Begränsad service och handel

I dagsläget är utbudet av service och dagligvaruhandel på Ven något begränsat. Fortsatt utbyggnad på ön skulle sannolikt ha en positiv inverkan på service och handel.

- Begränsade kommunikationer

I och med geografiskt läge är kommunikationsmöjligheterna till och från Ven något begränsade, liksom kollektivtrafiken på ön. Vidare är delar av befintligt vägnät i visst behov av upprustning.

- Erosioner

Erosioner utmed kustbranterna utgör ett problem, då detta bland annat medför att cykel- och vandringsleder skadas och byggnader ligger i riskzonen för att drabbas av ras.

Som tidigare nämnts är intresset för att nyexploatera på Ven stort. Ett flertal nybyggnadsprojekt pågår och en rad ansökningar om avstyckning av fastigheter och bygglov för enbostadshus är under behandling. Ett allmänt intresse för att nyexploatera på Ven ligger i linje med kommunens ambition att främja en levande bygd året runt på ön. Samtidigt finns konflikter vad gäller prioriteringar. Problematiken handlar i huvudsak om hur en levande bygd kan främjas utan att befintliga natur- och kulturvärden går förlorade.

Under senare delen av 1900-talet skedde en relativt kraftig exploatering av Ven, vilket bland annat resulterade i en brokig bebyggelse. Detta har bidragit till att levandegöra bygden och att skapa en kvalitativ mångfald i öns byggnadsbestånd, men också inneburit att vissa natur- och kulturvärden försvagats. För att Vens befintliga värden ska bevaras bör fortsatt exploatering ske med försiktighet. Härvid avses ortsanalysen fungera vägledande vid framtida om-, till och nybyggnationer på Ven.

För att bevara öns kvalitet som värdefull natur- och kulturmiljö bör nyexploatering fortsättningsvis vidtagas endast i mindre skala. Någon större sammanhängande utökning av bebyggelsen är inte aktuell. Den ursprungliga bebyggelsen är av stor betydelse för Vens speciella karaktär. Strukturen utgör en del härav, vilket innebär att nya hus bör anpassas till denna. Ny bebyggelse bör ske som kompletterande inslag, det vill säga i direkt anslutning till redan befintlig bebyggelse. I övrigt koncentreras ny bebyggelse helst till de befintliga byarna Bäckviken, Tuna by, Kyrkbacken, Norrebrog och Husvik. Här bör befintliga randprofiler bevaras i största möjliga mån. Ett betydelsefullt inslag i den befintliga bebyggelsens organisering är möjligheten till utblick över landskapet *mellan* de olika husgrupperingarna. Dessa ”mellanrum” är angelägna att bevara även vid fortsatt byggande på Ven.

Ny bebyggelse bör också underordnas landskapet. Landskapsbilden på Ven bidrar starkt till öns speciella karaktär och därför är det betydelsefullt att ta hänsyn till bland annat topografi och vegetation vid nyexploatering på ön.

Utöver bebyggelsestruktur, naturmiljö och landskapsbild är också skala och formspråk viktiga utgångspunkter vid byggande på Ven. På samma sätt är även detaljeringsgrad och materialval viktiga aspekter. Hänsyn bör tas till lokala byggnadstraditioner och till nu rådande förhållanden.

Både lokalbefolkningen på Ven och representanter för Landskrona kommun har uttryckt önskemål om att balansera aktiviteten på ön, så att det blir en jämnare fördelning över året. Detta är svårt att reglera vid framtida utveckling, men ändå angeläget att försöka beakta. Bland annat bör permanentboende främjas, om så är möjligt, för att öka förutsättningarna för en rik vardagsmiljö och ökad verksamhet året om.

Som tidigare framgått finns det inget entydigt svar på frågan hur framtida utveckling av Ven kan ske utan att befintliga natur- och kulturvärden går förlorade. Generellt kan dock sägas att det inför framtiden krävs en väl avvägd grad av exploatering på ön. Med natur och kultur som ledord finns möjlighet att främja fortsatt tillväxt, men samtidigt slå vakt om

---

befintliga särdrag – en balansgång mellan att bibehålla och att utveckla natur- och kulturmiljön. Det är också angeläget att fortsätta diskussionen om hur Ven bör hanteras med avseende på fysisk planering, samt att uppdatera de planinstrument som krävs i arbetet med detta.

Bentz, P.G. & Meyer, O E. (red) (1999): Öresund. Naturligtvis. Smakprov på Sundets natur och miljö. Halmstad: RMG Tryckmedia Halmstad

Boverket (2006): *Lär känna din ort! Metoder att analysera orter och stadsdelar.* Karlskrona: Boverket

Johanson, C. & Tägil, T. (2001): *Att bygga i Skåne. Platsen, traditionen, framtiden.* Malmö: Corona Förlag

KAAB Prognos AB, (2007): *Befolkningsprognos för delar av Landskrona kommun 2007-2016.*

Landskrona kommuns översiktplan, ÖP 2000+, antagen 2002

Lyttkens, A. (1958): *Hven. En bok om ön i Öresund.* Stockholm: Bonniers Boktryckeri

Länsstyrelsen i Malmöhus län, Miljöenheten (1991): *Natur och kultur på Ven.* Arlöv: Berlings

Nilsson, A. (1963): *Hven. Vegetation och flora.* Malmö: Svenska Dagbladets Aktiebolag

Områdesbestämmelser för delar av Ven, antagna 1992

Petersson, L. & Hermansson, J I. (1999): *Norreborg - Mellan Laebrink och Haken. En bok om tegelindustrin på Hven.* Norrebrogs Föreningshamn

Skillius, Y. (red) (1991): *Hven. Landskronaboken 1991. En årsbok från Landskrona Museum.*

SCB, (2004): *Sam 101B: Befolkning, sysselsättning (dagbefolkning) och pendling.*

SCB, (2005): *BILPAK 2005-12-31.*

Torgny, O. (1984): *Skånelängor. Att förstå och bevara ett kulturarv.* Stockholm: Liber Förlag

Samtliga detaljplaner för delar av Ven.

Muntliga referenser: Hvens Byalag, Vens Ungdomsförening, Uranienborgs skola, samt boende på ön.

Bildmaterial

sid 4, 8-11: Länsstyrelsen i Malmöhus län, Miljöenheten (1991): *Natur och kultur på Ven.* Arlöv: Berlings

sid 11: Petersson, L. & Hermansson, J I. (1999): *Norreborg - Mellan Laebrink och Haken. En bok om tegelindustrin på Hven.* Norrebrogs Föreningshamn

Övrigt kart- och bildmaterial är hämtat från Teknik- och stadsbyggnadsförvaltningen, Landskrona kommun, samt från Lantmäteriet.